

УДК 331.102.344:330.142

О. В. Корнух,  
старший викладач, Криворізький національний університет

## ТВОРЧИЙ ПРОЦЕС – ДВИГУН РОЗВИТКУ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО КАПІТАЛУ ПІДПРИЄМСТВА

### CREATIVE PROCESS – THE ENGINE OF DEVELOPMENT OF THE INTELLECTUAL CAPITAL OF THE ENTERPRISE

*В статті досліджено взаємозв'язок між людськими ресурсами, інтелектуальними активами, інтелектуальними продуктами й інтелектуальними активами та їх визначень за змістом в результаті якого визначено, що механізмом, який їх поєднує є творчий процес. Визначено складові інтелектуальної діяльності підприємства та їх зв'язок з інтелектуальним капіталом підприємства і етапи перетворення людських ресурсів на людський інтелектуальний капітал*

**Ключові слова:** інтелектуальний капітал підприємства, творчий процес, інтелектуальна діяльність підприємства, людський інтелектуальний капітал

*In article the interrelation between human resources, intellectual actives, intellectual products, intellectual actives and their definitions on sense in which result it is defined is investigated that the mechanism which unites them is creative process. It is defined compound intellectual activity of the enterprise and their communication with the intellectual capital of the enterprise and stages of transformation of human resources in the human intellectual capital*

На сьогодні, дослідження у сфері інтелектуального капіталу підприємства набувають все більшої популярності серед науковців. Але недостатність наукової бази створює багато перешкод стосовно практичного його використання підприємствами на різних етапах свого економічного розвитку. Це пояснюється, по-перше, відсутністю єдиного підходу до самого визначення інтелектуального капіталу підприємства (ІКП), по-друге, основна проблема для, безпосередньо, практичного застосування проявляється в широкому розмаїтті структурних елементів складових ІКП.

В науковій літературі часто зустрічаються такі поняття як інтелектуальні ресурси, інтелектуальні активи, інтелектуальні продукти, нематеріальні активи, інтелектуальна власність, причому, всі вони використовуються дослідниками при характеристиці інтелектуального капіталу підприємства по-різному [1,2,3,4,5,6,7]. Саме така ситуація, на нашу думку, ускладнює практичне застосування теоретичних аспектів інтелектуального капіталу на підприємстві.

Отже, наша задача полягає у наступному: виявити зв'язок між поняттями інтелектуальні ресурси, інтелектуальні активи, інтелектуальні продукти, нематеріальні активи, інтелектуальна власність та визначити їх місце у структурі інтелектуального капіталу підприємства.

В роботі [8] визначено складові інтелектуального капіталу підприємства (людський, структурний, технологічний та ринковий) та їх структурні елементи (знання, навички, організаційна структура, інноваційні технології, права на об'єкти промислової власності, імідж та ін.), також зазначено, що термін інтелектуальна власність (ІВ) використовується у правовій сфері, а термін нематеріальні активи (НМА) у бухгалтерському обліку (стосовно одних і тих самих об'єктів) і запропоновано їх групування як структурних елементів технологічного капіталу таким чином, який дозволяє: по-перше, усунути непорозуміння між застосуванням термінів НМА та ІВ при визначенні елементів ІКП; по-друге, виокремити ті НМА, які ідентифіковані та відображені в балансі підприємства.

Деякі вчені [1,2,9] надають визначення інтелектуального капіталу підприємства через категорію «інтелектуальні ресурси». Такий підхід свідчить, що всі структурні елементи інтелектуального капіталу підприємства є інтелектуальними ресурсами.

Один із науковців, що ґрунтовно підійшов до цих термінів [4], який визначає людські ресурси – це кількість працюючих з вищим рівнем кваліфікації, залучених у процес розробки інтелектуального продукту. Інтелектуальний продукт – це результат розумової, інтелектуальної праці. Це продукт творчих розумових зусиль, що має змістовне значення для певного інтелектуально підготовленого кола осіб, втілений на матеріальному носії. Інтелектуальні ресурси, що ухвалюються на баланс по відповідній вартості, отримують статус нематеріальних активів (інтелектуальних активів). Інтелектуальні активи – це вартість інтелектуальних ресурсів, що ухвалюються у господарському обігу форму нематеріальних активів. Це вартість об'єктів права інтелектуальної власності.

У роботі [3] автор пропонує наступні трактування термінів. Інтелектуальні активи – сукупність інформаційно-інтелектуальних продуктів, які можуть бути відчужені від їхніх творців і мають реальну комерційну цінність для підприємства й контрагентів. Інформаційно-інтелектуальні ресурси – сукупність науково-виробничих, фінансових, організаційно-управлінських, кадрових, інформаційно – технологічних ідей, методів, інструментів, технологій і різних форм існування інформації, отриманих у результаті інтелектуальної праці співробітників організації, що й обумовлюють виникнення її конкурентних переваг. Такі ресурси можуть бути частково або повністю відчужені від їхніх творців. Інформаційно-інтелектуальні продукти – результат перетворення інформаційно-інтелектуальних ресурсів, що характеризується повним ступенем відчуження від його творців і здатністю бути об'єктом різних угод у зовнішньому середовищі, що, зокрема, має на увазі здійснення процедур правового захисту.

Отже, маємо два підходи до формування визначень інтелектуальних ресурсів, інтелектуальних активів та інтелектуальних продуктів. Але відмітимо, що у підході [4], ці терміни трактуються з позицій інтелектуального капіталу, а підхід [3] ґрунтується на трактуванні цих термінів з позицій правового підходу щодо об'єктів інтелектуальної власності.

Таким чином, з урахуванням вищевикладеного та, за допомогою визначень інтелектуальних продуктів та інтелектуальних активів, які приводить [4], визначимо взаємозв'язок між цими категоріями (рис. 1).

З рисунку видно, що і інтелектуальні ресурси, і інтелектуальні продукти, і інтелектуальні активи створюються людськими ресурсами в результаті творчого процесу. Людські ресурси, в свою чергу, є інтелектуальними ресурсами, але тільки ті, що здійснюють творчу діяльність у сфері інновацій, об'єктів прав інтелектуальної власності та інтелектуальних продуктів. Отже, ключовим механізмом, що поєднує всі ці категорії, які, в свою чергу є структурними елементами інтелектуального капіталу підприємства буде творчий процес.

Наступним кроком визначимо поняття «творчий процес», яке розкривається із філософських та психологічних позицій.

Це й не дивно, оскільки основна складова категорії інтелектуальний капітал підприємства – «інтелект» також походить із філософських та психологічних теорій.



Рис. 1. Взаємозв'язок людських ресурсів, інтелектуальних ресурсів, інтелектуальних продуктів й інтелектуальних активів та їх визначення за змістом

Це дає можливість зробити висновок, що на формування інтелектуального капіталу підприємства суттєво впливають психологічні чинники. Аналіз літератури показав, що й досі відсутній єдиний підхід і чітке визначення творчого процесу як в психології так і в філософії. Приведемо декілька його визначень. Творчий процес – це різкий перехід від незнання до знання, по суті являє процес пізнавальної діяльності, що оперує ідеальними об'єктами чи моделями за допомогою логіки і інтуїції [10]. П.К. Енгельмейер під творчою активністю розуміє сукупність інтуїтивного і активного факторів [11]. А. Пуанкаре, в свою чергу, стверджує: «засобом логіки доводять, а засобом інтуїції винаходять» [10]. Доречним буде навести вислів Б.М. Кедрова [12]: «без попередньої, іноді дуже довгої та вимученої праці думки науковця та винахідника, жодна інтуїція не змогла б дати плідний результат. Інтуїція винахідника приходить в якості винагороди за плідну працю, терпіння та безупинний пошук». Якщо зовсім коротко підсумувати, то творчий процес – це поєднання логіки, інтуїції та пізнавальної діяльності.

Опираючись на вищевикладене визначимо складові інтелектуальної діяльності підприємства та їх зв'язок із інтелектуальним капіталом підприємства (рис. 2).

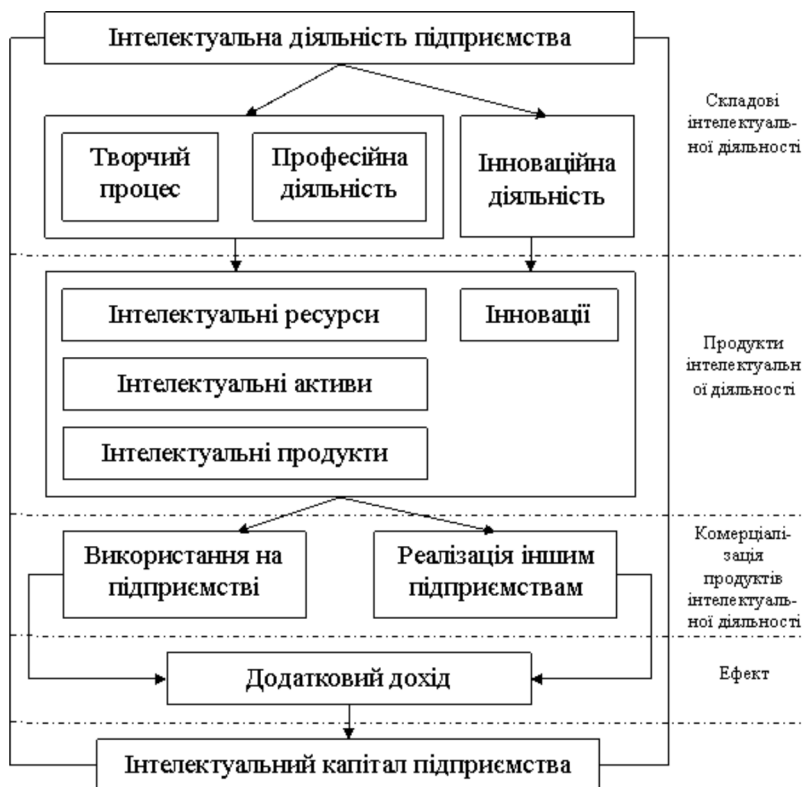


Рис. 2. Складові інтелектуальної діяльності підприємства та їх зв'язок із інтелектуальним капіталом підприємства

Таким чином, сутність інтелектуальної діяльності підприємства полягає у сукупності практичних дій щодо формування, використання та відтворення інтелектуального капіталу підприємства в процесі його економічного розвитку.

Отже, основною задачею розвитку інтелектуального капіталу буде виявлення творчих працівників, які будуть «стратегічним інтелектуальним ресурсом» підприємства.

У зв'язку з вищезазначеним, потребують уточнення деякі поняття. Інтелектуальні інвестиції – вкладення коштів в об'єкти інтелектуальної власності. Якщо інвестиції здійснюються з метою створення новинок або їх упровадження у виробництво, то такі інвестиції називають інноваційними [13]. З метою урахування результатів даного дослідження пропонуємо розширити сферу їх застосування. Отже, інтелектуальні інвестиції – вкладення коштів в інтелектуальні ресурси та інтелектуальні продукти.

Уточнимо також власне визначення інтелектуального капіталу підприємства [9]. Отже, інтелектуальний капітал підприємства – це категорія, що характеризує економічні відносини, які виникають з приводу формування, використання та відтворення інтелектуальних ресурсів та інтелектуальних продуктів з метою отримання додаткового доходу в процесі економічного розвитку підприємства.

Оскільки основною складовою інтелектуального капіталу є людський капітал, а у нашому дослідженні використовувався термін «людські ресурси», то визначимо процес перетворення «людських ресурсів» на «людський капітал» з урахуванням творчого процесу. В науковій літературі з управління персоналом,

останнім часом, людина аналізується з чотирьох точок зору: людина як ресурс, людина як потенціал, людина як суб'єкт (фактор) управління та людина як капітал.

Пропонуємо визначати людський інтелектуальний капітал (виходячи із основної функції капіталу – приносити дохід) як частину людських ресурсів (опираючись на ресурсний підхід до управління людьми) (рис. 3).

Отже інтелектуальний людський капітал – це частина людських ресурсів, що здатна в процесі творчої діяльності створювати інтелектуальні продукти, інтелектуальні ресурси, інтелектуальні активи та інновації, в результаті комерціалізації яких підприємство отримає додану вартість або позитивний ефект.



Рис 3. Етапи перетворення людських ресурсів на людський інтелектуальний капітал

Таким чином, в результаті дослідження визначено, що творчий процес є рушійною силою розвитку інтелектуального капіталу підприємства, що в свою чергу дозволить підприємству сформувати ефективну стратегію розвитку інтелектуального капіталу підприємства.

#### Література:

1. Кендюхов О.В. Гносеологія інтелектуального капіталу // Економіка України. – 2003. – № 4. – С. 28-33.
2. Гавкалова Н.Л., Маркова Н.С. Формування та використання інтелектуального капіталу. Наукове видання. – Харків: Вид. ХНЕУ, 2006. – 252с.
3. Внутрифирменное управление интеллектуальными активами / Лукичева Л.И., Егорычев Д.Н. – М.: ООО «Омега-Л», 2004. – 192с., ил.
4. Бутнік-Сіверський О. Евристика в інтелектуальній економіці або формування системи інноваційного підприємництва // Інтелектуальна власність. – 2005. - №8. – С. 29-34.
5. Організаційно-економічні основи підвищення ефективності використання інтелектуального капіталу промислових підприємств: автореф. дис... канд. екон. наук: 08.06.01 [Електронний ресурс] / О.В. Лапін, Одес. держ. екон. ун-т. – О., 2006. – 27 с. – укр.
6. Формування і оцінка інтелектуального капіталу підприємств гірничо-металургійного комплексу: автореф. дис... канд. екон. наук: 08.00.04 / Г.Л.Ступнікер, Криворіж. техн. ун-т. – Кривий Ріг, 2010. – 21 с. – укр.
7. Інтелектуальний потенціал в інноваційній моделі розвитку оператора зв'язку: автореф. дис... канд. екон. наук: 08.00.04 [Електронний ресурс] / С.І. Грицуленко; Одес. нац. акад. зв'язку ім. О.С.Попова. — О., 2008. — 20 с. — укр.
8. Турило А.М., Корнух О.В. Теоретико-методичні підходи до визначення інтелектуального капіталу підприємства та їх змісту // Актуальні проблеми економіки. – 2011. – № 3. – С. 168-179.
9. Турило А.М., Корнух О.В. Теоретико-методологічні засади щодо визначення і сутності економічної категорії «інтелектуальний капітал підприємства»//Вісник Криворізького технічного університету: Зб. наук. пр. – Кривий Ріг: Мінерал, 2010. - Випуск 25.- С.313-318.
10. Антонов А.В. Психологія изобретательского творчества. – К.: Издательское объединение «Вища школа», 1978. – 176с.
11. Энгельмейер П.К. Эволюция и всеобщая теория творчества. – В кн.: Вопросы теории и психологии творчества. Харьков, 1976, т.7, с. 78-81.
12. Кедров Б.М. О теории научного открытия. – Вкн.: Научное творчество/ Под ред. С.Р. Микулинского и М.Г. Ярошевского. М., Наука, 1969, с. 23-94.
13. Фінансовий менеджмент: Підручник / Кер. кол. авт. і наук. Ред., проф., А.М. Поддєрьогін. – К.: КНЕУ, 2005 – 535с.

Стаття надійшла до редакції 24.12.2011